

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. Vtrum quoties voluntas peccat, præcedat aliquis error practicus, vel
saltem aliqua inconsideratio in intellectu?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

tute studiositatis (sicut orare à virtute religionis) A vel quatenus exercetur secundum regulas illius: Ergo & ignorate secundum se non est malum morale & peccatum, sed solum ut est à vitio opposito studiositati, quod dicitur negligentia, & in quantum sub illo cadit, & ei subest. Unde sicut supra disp. 3. art. 4. dicebamus, omissionem missæ contingente in somno, & in ipso inditectè volitam, non solum in causa, sed etiam in seipsa esse peccaminosam, quamvis id non habeat à se, sed à causa, seu dependenter ab illa; ita in præsentī asserimus, ignorantiam actualem vincibilem eorum quæ scire tenemur, esse formaliter in seipsa peccatum omissionis, quamvis id non habeat à se, seu secundum se, sed dependenter à causa, in qua libera & voluntaria est, nimirum à negligentia sciendi ea quæ scire tenemur. Ex quo soluta manent argumenta, quæ fieri solent in contrarium.

ARTICULUS II.

Utrum quoties voluntas peccat, præcedat aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio in intellectu?

Notandum primò, in intellectu quadrupli- C nem posse reperiri defectum: Primus dicitur pura nescientia, quæ est carentia cognitionis eius quod quis non tenetur scire, & convenit omni intellectui creato, sive humano, sive angelico, respectu alicujus objecti, ut articulo præcedenti vidimus. Secundus appellatur ignorantia, quæ est privatio cognitionis habituales quam quis habere debet. Tertius dicitur error, qui est iudicium de aliqua re aliter quam est. Quartus vocatur inconsideratio, quæ est privatio actualis considerationis, quam quis debet habere circa objectum, quod habitualiter cognoscit.

Notandum secundò, duplicem distingui erro- D rorem; unum speculativum, quo quis iudicat licere quod non licet, v. g. furtum esse licitum: aliam practicum, quo iudicat hic & nunc faciendum esse quod non licet; sicut quando aliquis iudicat sibi hic & nunc conveniens esse furari. His præmissis, fit.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, non posse voluntatem peccare, nisi aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio seu inadvertentia, in intellectu præcesserit. Ita communiter docent nostri Thomistæ contra plures ex Recensionibus, & colligitur ex Aristotele 1. Ethic. cap. 3. ubi ait: *Omnis pravus est ignorans: cui conformis est illud Proverb. 24. Errant omnes qui operantur iniquitatem. Ubi Cajetanus hæc scribit: Quia error ad intellectivam partem pertinet, ex hac autoritate scripturæ habetur quod omnis malus errat: consonant Philosophi, dicentes quod omnis malus est ignorans. Favet etiam D. Thomas 1. p. qu. 63. art. 1. ad 4. ubi sic ait: Peccatum mortale in actu liberi arbitrii contingit esse dupliciter: uno modo ex hoc quod aliquid malum eligitur, sicut homo peccat eligendo adulterium, quod secundum se est malum; tale pecca-*

tum semper procedit ex aliqua ignorantia, vel errore; alioquin id quod est malum non eligeretur ut bonum... Alio modo contingit peccare per liberum arbitrium, eligendo aliquid quod secundum se est bonum, sed non cum ordine debite mensura aut regula... sicut si aliquis eligeret orare, non attendens ad ordinem ab Ecclesia institutum: & huiusmodi peccatum non præ- exigat ignorantiam, sed absentiam solum considerationis eorum quæ considerari debent: & hoc modo peccavit Angelus convertendo se per liberum arbitrium ad proprium bonum, absque ordine ad regulam divine voluntatis. Quibus verbis S. Doctor aperte docet omne peccatum aliquem defectum in intellectu supponere; in humano quidem, defectum erroris practici; in angelico verò, quantum ad primum peccatum, defectum duntaxat inadvertentiæ seu inconsiderationis.

Ratio etiam, suadet: Cum enim voluntas sit appetitus rationalis, sequens ductum & directionem intellectus, nunquam eligit aut respuit aliquod objectum, nisi intellectus iudicet hic & nunc aliud esse amplectendum vel respiciendum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquod objectum malum, & recta rationi dissonum, puta adulterium, aut furtum, debet intellectus iudicare hic & nunc aliud esse eligendum: Sed iudicium quo iudicatur aliquid esse eligendum, quod secundum rectam rationem non est eligendum, est falsum & erroneum: Ergo in omni peccato, quo aliquod objectum moraliter malum eligitur, debet esse iudicium practicum erroneum, subindeque aliquis error practicus.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio ex doctrina quam tradit Nazarius 1. p. qu. 63. art. 3. *contr. 1.* Omnis electio voluntatis, quæ bonum aliquod particulare eligitur, supponit aliquem discursum formalem aut virtuales intellectus practici, qui ex duabus constat præmissis, unâ universali, quæ dicat bonum esse amandum & prosequendum, & alterâ particulari, quæ dicit, hæc actio hic & nunc in particulari est mihi bona & conveniens, ex qua sequitur hæc conclusio regulans electionem: Ergo talis actio hic & nunc à me exercenda est. Sicut ergo in speculativo error vel falsitas, quæ est in conclusione, reducit ad falsitatem vel errorem, qui continetur in alterâ præmissarum; ita in moralibus omnis electio prava, & difformis regulis morum, debet procedere ex aliquo errore practico, seu iudicio practico falso, quod in aliqua præmissarum contineatur. Unde sicut in isto syllogismo speculativo: *Nallum animal præter rationale est risibile; Sed homo non est animal rationale: Ergo homo non est risibile.* error qui est in conclusione, reducit in iudicium falsum & erroneum, quod continetur in Minori; ita & in isto syllogismo practico, quem homo quotiescumque peccat, vel formaliter, vel virtualiter format: *Bonum est prosequendum: Sed elicere hic & nunc hanc actionem difformem regulis morum, puta furtum, vel adulterium, est mihi bonum & conveniens; Ergo hic & nunc à me exercenda: falsitas & error practicus qui est in conclusione, reducit ad iudicium falsum & erroneum in minori propositione contentum.*

Dices, tale iudicium non esse falsum aut erroneum, qui solum dicat voluntati hanc actionem esse utilem, aut delectabilem sensui, vel appetitui; in quo iudicio nulla continetur falsitas,

tas, vel error, cum revera furtum utile sit, & adulterium delectabile.

Sed contra: Ille qui committit furtum, vel adulterium, non solum existimat furtum esse sibi utile, & adulterium delectabile, sed etiam practicee judicat illud hic & nunc a se esse eligendum, & bono honesto, ac observationi legis divinae perferendum; alioquin voluntas, utpote appetitus rationalis, sequens ductum intellectus, talem actum non eligeret, nec bono honesto & observationi legis divinae ipsum praeferret: At in tali iudicio Error practicus manifeste reperitur, cum recta ratio & prudentia dicent oppositum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquod objectum, vel actum moraliter malum, puta furtum, vel adulterium, aliquis error practicus in ejus intellectu reperitur.

23. Dixi, quando homo peccat eligendo objectum vel actum moraliter malum, quia si peccet eligendo aliquid de se bonum, sed non cum ordine debito, non est necesse quod habeat errorem practicum in intellectu, sed sufficit quod in eo sit aliqua inadvertentia aut inconsideratio, ut de primo peccato Angelorum docet D. Thomas loco citato, & nos in tractatu de Angelis ostendimus. Unde consulto in conclusione diximus, non posse voluntatem peccare, nisi vel aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio, in intellectu praecesserit.

Disp. 11.
Art. 4.

Quod potest amplius confirmari, & hoc exemplo suaderi. Si esset aliquis caecus ex natura sua determinatus ad sequendum ductum alterius, non posset deficere, & a via aberrare, nisi deficiente & aberrante ductore: Sed voluntas est potentia caeca, ex natura sua determinata ad sequendum ductum intellectus; objectum enim specificativum illius est bonum sibi, ab intellectu propositum: Ergo non potest in ordine morali deficere nisi in intellectu aliquis defectus erroris vel inconsiderationis praecedat.

Addo quod in omni peccato quaedam imprudentia reperitur: unde Proverb. 1. peccatores stulti & imprudentes appellantur; & Gregorius lib. 15. moral. cap. 23. *Omnis peccator* (inquit) *stultus fuit in culpa.* Ergo cum prudentia sit dirigere rationem practiceam in ordine ad agibilia ab homine, sicut ars illam dirigit in ordine ad factibilia, oportet quod in omni peccato aliquis defectus rationis practiceae, subindeque error practicus, vel saltem inconsideratio reperitur.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

24. Obijciunt in primis Adversarii aliqua testimonia, in quibus dicitur homines peccare scienter & ex industria: Jacobi 34. *Quasi de industria recesserunt ab eo, & vias ejus intelligere noluerunt.* Et Proverb. 2. *Latantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Item voluntatem respicere quod ratio approbat, juxta illud Medae apud Poetam, *Video meliora, proboque, deteriora sequor;* & istud, *Athenienses sciunt quae recta sunt, sed non faciunt:* Ergo potest voluntas peccare, nullo existente errore in intellectu.

25. Sed haec nullius sunt roboris: debent enim intelligi & explicari de cognitione speculativa, vel de practica universali, cum qua stat in in-

tellectu peccantis error practicus in particulari, seu iudicio practicum, quo judicat hic & nunc esse sibi eligendum aliquid, quod revera eligendum non est. Unde D. Thomas supra citatus 1. p. qu. 63. art. 1. ad 4. sic ait: *Errat quidem adulter in particulari, eligens hanc delectationem inordinati actus, quasi aliquid bonum ad nunc eligendum, propter inclinationem passionis aut habitus; etiamsi in universali non errat, sed veram de hoc sententiam teneat.*

Obijciunt secundo: Si quotiescumque homo peccat, aliquis error in ejus intellectu praecederet, omnis peccator esset haereticus, & quoties homo incideret in peccatum, toties laberetur in haerem: Sed hoc est falsum & absurdum; cum multi fideles peccent in moralibus, & tamen a fide non deficient: Ergo & illud.

Hoc etiam argumentum frivolum est: nam cum error, qui in intellectu peccantis existit non est speculativus, sed practicus; nec fidei, sed solum rectae rationi & prudentiae adversetur, peccatorem, infidelem, vel haereticum non reddit, sed stultum potius & imprudentem, ut ex testimonio supra adductis patet.

Obijciunt tertio: Homo potest velle aliquid sibi utile, aut delectabile, de quo certo scit, certoque considerat, & esse sibi utile aut delectabile, & esse contrarium rectae rationi: Ergo potest peccare, nullo existente errore vel inconsideratione in ejus intellectu. Consequentia videtur perspicua. Antecedens etiam patet, tum in his qui peccant cum remorsu conscientiae & tristitia, aut cum expresso culpae & poenae contemptu: tum etiam quia objectum voluntatis non solum est bonum honestum, sed etiam bonum utile & delectabile.

Respondeo concessio Antecedente, distinguendo Consequens: potest peccare nullo existente errore in ejus intellectu, errore speculativo, concedo: errore practico, nego. Licet enim intellectus peccantis speculativè judicet objectum quod eligat, vel actum, esse malum moraliter; practicee tamen judicat sibi bonum & conveniens esse hic & tunc illud eligere, & bono honesto praeferre, ut in probatione nostrae conclusionis ostendimus.

Instabis: Posito iudicio practico, dictante hic & nunc Deum esse amandum, cum hic & nunc instat praecipuum dilectionis, voluntas, cum sit libera, potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere: Ergo nullo praesupposito errore, etiam practico, potest peccare.

Respondeo distinguendo Antecedens: Potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere, potentia antecedenti, & in sensu diviso, concedo: potentia consequenti, & in sensu composito, nego. Posito enim iudicio practicee practico in intellectu de elicendo actu amoris, voluntas infallibiliter illum elicit; cum iudicium illud sit de se efficax, & habeat rationem imperii, saltem virtualis: non destruitur tamen ejus libertas, quia talis necessitas seu infallibilitas non provenit ab extrinseco, sed ab ipsa voluntate, quae sicut applicuit intellectum ad illud iudicium ita potuit ipsum applicare ad oppositum.

Obijciunt ultimo: Si quotiescumque homo peccat, praecederet aliquis error practicus in ejus intellectu, nullum daretur peccatum ex pura malitia, sed quodlibet ex ignorantia procederet:

deret: At hoc non est dicendum; cum Theologi communiter dividant peccata in tria genera, scilicet in peccata ex infirmitate, ex ignorantia, & ex pura malitia, ut supra offensum est: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam: Licet enim in omni peccato interveniat error practicus ex parte intellectus, sufficienter tamen distinguitur peccatum ex infirmitate, vel ex malitia, a peccato ex ignorantia, ex diversa scilicet dispositione prava, quae est causa formandi iudicium illud erroneum in intellectu, & pravam electionem in voluntate: nam in peccatis ex ignorantia, ignorantia vincibilis & culpabilis est causa formandi tale iudicium, & pravam electionem; in peccatis ex infirmitate vel passione, passio vehementer obscurans intellectum, & ad se trahens voluntatem in peccatis vero ex pura malitia, sola inordinatio & malitia voluntatis.

Circa alias causas interiores peccati, nempe appetitum sensitivum, & voluntatem, nulla occurrit celebris difficultas, vel controversia: constat enim causam immediatam peccati esse voluntatem, in qua libertas ut in propria sede residet; appetitum vero esse duntaxat causam illius mediatam & remotam (saltem si de peccato mortali loquamur) quia a passione appetitus, voluntas indirecè & per accidens movetur, quatenus scilicet passio iudicium rationis perturbat & impedit, quo impedito & perturbato, necesse est voluntatem, quae iudicium rationis semper sequitur, in agendo perturbari. Cuius rei rationem reddit Cajetanus, quod passio appetitus sensitivi directè & per se moveat phantasiam, quae est organum corporeum; quae mota & perturbata, necesse est perturbari intellectum, qui ab ea deprimat species, quarum beneficio de rebus sensibilibus & corporeis iudicatur; ideoque ipse intellectus aliter de his rebus iudicat quam oportet: quare cum voluntas ab intellectu determinetur, non mirum si ipsa tunc perturbetur, & a recto tramite declinet. Unde in peccatis ex passione appetitus sensitivi procedentibus, hic reperitur ordo seu processus: bona sensibilia & externa in primis sensus externos alliciunt; deinde eorum sensitivam apprehensionem imaginatio excitatur; haec vero appetitum sensitivum accendit & commovet; ex appetitus sensitivi commotione phantasia movetur & perturbatur; quae mota & perturbata, obscuratur ratio, quae ab actuali debita regulae consideratione cessat, & ab illa deviat, & in errorem tandem ipsam trahit voluntatem, cuius actus liber & voluntarius peccatum per consensum consummat. Quod hoc lepido solet exemplo declarari: si lapillum in pellucidi fontis alveum projeceris, illico fufum illius aequor, ipso cristallo nitidius, turbatur, circulo primum efformato, qui alium ulterius circulum describit, hic denuo alterum, donec tota fontis superficies, tot veluti rugis, quor circumlis horrescat. Non dispari ratione bona sensibilia & externa sensus movent externos; his imaginatio excitata; appetitum commovet; appetitus phantasiam, quae turbata, perturbatur & obscuratur ratio; obscurata vero seu perturbata ratio, voluntatem ad peccandum trahit; haec denique ex sua natura caeca, errantem rationem sequens, libere suggestioni pravae consentit; quo actu peccatum complet, & consummat; peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem, ut dicitur Jacobi 1.

Tom. III.

Suos ergo parentes, suamque genefim habet peccatum: mater illius est concupiscentia, quae teste eodem Apostolo, cum conceperit, parit peccatum: pater est liberum arbitrium; semen matris est tirillatio, si ve delectatio, quam ingerit concupiscentia: denique illud concipitur per suggestionem & delectationem, & generatur ac consummat per consensum. Unde Gratianus in decreto dist. 7. ait quod tribus modis impletur omne peccatum, videlicet suggestionem, delectationem, consensum: suggestio fit per diabolum; delectatio per carnem; consensus per spiritum. Quod declarat exemplo peccati primorum parentum, in quo seipens primò culpam suggestit; Eva velut caro delectata est; Adam vero velut spiritus consensit. Similia habet D. Gregorius in cap. 3. Job.

ARTICULUS III.

Utrum Deus directè vel saltem indirectè possit dici causa peccati?

DE hac difficultate fuse egimus in tractatu de Voluntate Dei, unde breviter hic eam discutimus, & quae docet S. Doctor qu. 79. exponemus.

§. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

DEO primò, Deum non esse, nec dici posse directè causam peccati, ta D. Thomas hic qu. 79. art. 1. & 2. & de Malo, qu. 3. art. 1. & alibi passim.

Probatur ratione quam ibidem prosequitur: Peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu, deformitatis scilicet & malitiae moralis, quae entitati actus adiungitur: unde ut aliquid dicatur, & sit rectè causa peccati, non sufficit quòd producat entitatem, & actualitatem, quam de materiali importat, sed requiritur quòd ipsum defectum, seu deformitatem quam dicit de formali, attingat: Atqui Deus sua motione & causalitate talem defectum & deformitatem non attingit, sed ab eo praescindit: Ergo non est, nec dici potest directè causa peccati. Major pater: nam hoc nomen causa appellat supra rationem, vel conceptum formalem cui conjungitur, ut constat cum dicimus Petrum esse causam statur: non enim est sensus esse causam ligni vel argenti, sed figurae artificiosa, quam hoc nomen statur pro formali importat: Atqui hoc nomen peccatum de formali importat malitiam & deformitatem moralem: Ergo ut aliquid sit & dicatur causa peccati, non sufficit quòd ejus entitatem & actualitatem producat, sed requiritur insuper, quòd ejus causalitas ad deformitatem & malitiam moralem, secundario saltem & mediatè se extendat. Minor autem in qua est difficultas, multipliciter suadet: Primò ratione D. Thomae hic art. 1. *Omne peccatum est per recessum ab ordine qui est in Deum sicut in finem: Deus autem omnia inclinat & convertit in se ipsum sicut in ultimum finem, sicut Dionysius dicit 1. cap. de divin. Nomin. unde impossibile est quòd sit sibi vel alius causa descendendi ab ordine qui est in ipsum: unde non potest directè esse causa peccati.* Quam rationem sub aliis terminis proponit

Ggg

ponit